

УДК 343.37

Борис Грек,

кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України,

Гліб Грек,

студент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ БАНКРУТСТВА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

У статті аналізуються причини та обставини декриміналізації злочинів, передбачених статтями 218, 220, 221 КК України, та можливі її наслідки.

Ключові слова: гуманізація, декриміналізація, справедливість покарання.

Перш ніж починати досліджувати певну проблему, слід створити чітке уявлення про зміст термінів, що найбільш часто використовуються у зв'язку з нею. В юридичній літературі під терміном «декриміналізація» розуміють такі зміни кримінального закону, внаслідок яких дія або бездіяльність, які раніше визнавалися злочином, переводяться до категорії незлочинних, тобто або вони визнаються правомірними, або стають правопорушенням іншого виду (адміністративним, цивільним тощо). Під «гуманізацією» в науковій літературі розуміють один із принципів права демократичної держави, за яким цінність людини як особистості ставиться на перше місце. В кримінальному праві гуманізація передбачає пом'якшення покарань за вчинення певних злочинів або заміну покарань на такі, що не пов'язані з позбавленням волі. Гуманізація покарання полягає також у тому, що при його призначенні судом враховуються позитивні властивості особи підсудного, які можуть потягти за собою пом'якшення покарання.

Справедливе покарання — те, що відповідає загальнолюдським цінностям, моральним устоям суспільства та переконує громадян у правильності судової політики. Щодо осіб, які вчиняють тяжкі та особливо тяжкі злочини, та рецидивістів справедливість вимагає призначення, як правило, суворих мір покарання. В той самий час, до осіб, які вперше вчинили злочини невеликої тяжкості, з урахуванням конкретних обставин справи і особи винного, відповідно до принципу справедливості, як правило, застосовуються більш м'які покарання або

винуваті повністю звільняються від кримінальної відповідальності чи від відбування покарання (п. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України від 21.10.2003 р.). Отже, справедливість покарання означає пропорційність покарання тяжкості злочину та даним про особу винуватого, тобто відповідність покарання суспільній небезпечності вчиненого та особи винуватого.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що в зв'язку з прийняттям Верховною Радою України 15.11.2011 р. Закону щодо гуманізації кримінальної відповідальності за окремі злочини у сфері господарської діяльності, в суспільстві склалося неоднозначне ставлення до цього процесу. Поряд з його схваленням, серед деяких громадських та державних діячів лунають заяви, що відповідальність за економічні злочини та корупцію потрібно, навпаки, посилювати. В нинішніх умовах, говорять вони, скасувати кримінальну відповідальність за такі злочини шкідливо. Вона має залишитися як запобіжник. Проти декриміналізації цих злочинів існує також цілий ряд інших аргументів.

Мета статті — на підставі вивчення літературних джерел, чинного законодавства і практики його застосування визначити основні напрями вдосконалення чинного кримінального законодавства, що передбачає кримінальну відповідальність у сфері банкрутства.

За останні роки у кримінальній політиці України відбулися суттєві зміни, обумовлені змінами в політичному та соціально економічному житті суспільства. Відтепер в Україні, замість широкого застосування кримінального переслідуван-

ня за діяння, які не становлять великої суспільної небезпеки, передбачаються заходи адміністративного, цивільного, господарського або дисциплінарного впливу. Відмова від надзвичайних кримінальних репресій і зміна її у бік пом'якшення покарання за ряд господарських злочинів, на погляд законодавця, виявилась економічною та соціальною потребою держави.

Це одне з основних положень кримінальної політики, яке знайшло своє законодавче закріплення у новому Кримінальному кодексі України, де вперше здійснена значна гуманізація репресивних санкцій: із складів злочинів невеликої тяжкості практично виключене покарання у виді позбавлення волі, а в системі покарань передбачені такі нові гуманні види покарань, як громадські роботи, арешт, обмеження волі, та значно розширені можливості застосування штрафу. Подальша гуманізація кримінального законодавства знайшла своє відображення у прийнятому Верховною Радою України 15.11.2011 р. Законі України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності». Цим Законом декриміналізована відповідальність за окремі злочини в сфері господарської діяльності, а також пом'якшено покарання за ряд злочинів у вказаній категорії. Згідно з цим Законом декриміналізовано три статті КК України з чотирьох, які передбачали кримінальну відповідальність у сфері банкрутства: ст. 218 КК України «Фіктивне банкрутство»; ст. 220 КК України «Приховування стійкої фінансової неспроможності»; ст. 221 КК України «Незаконні дії в разі банкрутства».

Цей Закон поставив декілька питань, зокрема, наскільки декриміналізація злочинів у сфері банкрутства відповідає принципам законності, обумовленості та справедливості. Співвідношення загального масива злочинності з окремими її видами, групами та безпосередніми злочинами — це діалектичне співвідношення загального та одиночного. Вивчення окремих стадій злочинів, вчинених у сфері банкрутства, — це «частковий» аспект дослідження злочинності у сфері господарської діяльності та злочинності в цілому, тому воно повинно розглядатися у взаємозв'язку та

взаємозалежності з цим загальним. Такий підхід дає можливість більш глибоко зрозуміти сутність та особливості процесів злочинності взагалі і в сфері банкрутства зокрема. При дослідженні цієї проблеми вважаємо за необхідне виходити з таких базисних наукових засад:

— по-перше, висунута в різні історичні періоди перед правоохоронними органами і суспільством у цілому задача ліквідації злочинності, в тому числі, і в сфері банкрутства, а також причин та умов, які їй сприяють, на жаль, не є реальною і здійсненою, а це означає, що ми повинні готуватися до довгої та затяжної боротьби з цим антисоціальним явищем. У розвиток цієї тези принагідно зазначимо, що ще в 1896 р. видатний французький соціолог та правознавець Е. Дюркгейм у своїй монографії «Метод соціології» сміливо заявив, що злочинність — об'єктивне явище, яке існувало у всі часи та у всіх народів, і якого суспільству ніколи не вдавалось позбутися. Вчений стверджував, що існування злочинності — не зло, а об'єктивний фактор реального суспільного життя. На його погляд, злочинна поведінка окремих осіб є наслідком конфліктів, що визначаються відмінністю світогляду, звичок, стереотипів поведінки індивідів та соціальних груп. Аналогічних поглядів дотримувалась і низка інших вчених. Так, американський вчений Ф. Таненбаум у 1943 р. писав, що злочинність — явище вічне, як і суспільство. І чим складніше останнє, тим важче індивіду стримуватися від протиправних діянь, і тим частіше у нього відбуваються зриви. Інший вчений, Дж. Флоріта, теж вважав, що злочинність, як і гріх, — нормальне явище в суспільстві; на його погляд ненормальними є вигадані людьми санкції та закони. Оскільки людство не пам'ятає себе без злочинів і злочинності, всі заходи мають бути спрямовані на їх запобігання, на зменшення рівня злочинності. Боротьба зі злочинністю дає змогу стримувати це явище, забезпечувати необхідний баланс інтересів і не допускати найбільш суспільно небезпечних способів задоволення потреб та інтересів [1];

— по-друге, в чинному кримінальному законодавстві (ч. 3 ст. 50 КК) закріплене положення, згідно з яким покарання не має на меті завдання фізичних страждань або приниження людської гідності. На думку професора П. С. Ма-

тишевського, положення ч. 3 ст. 50 КК є складовою принципу правового гуманізму, відповідно до якого кримінальний закон не допускає жорстоких болісних та тілесних покарань і не має на меті помститися або спричинити фізичні страждання особі, яка засуджена за вчинений злочин [2]. Вивчення літературних джерел показує, що такої самої позиції дотримуються багато інших українських та російських вчених, при цьому звертає на себе увагу той факт, що багато з них стверджують, що ідея про посилення репресивної практики правоохоронних органів та судів, як ефективного засобу зменшення злочинності у суспільстві, не підтверджена жодними даними, та завдає державі істотну економічну та соціальну шкоду.

Так, наприклад, В. А. Ломако пише, що Конституція України, кримінальне законодавство та практика його застосування переконують, що держава відводить покаранню дуже значну роль у виконанні свого обов'язку забезпечувати охорону прав та свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства. Тим не менш, роль покарання у боротьбі зі злочинністю не відповідає тенденції його жорстокості, яка спостерігається багато років. На думку вченого, історія боротьби зі злочинністю в багатьох країнах, незалежно від їх суспільного ладу, свідчить про те, що посилення покарань не давало бажаного результату. Навпаки, жорстокість покарання переконує винного в несправедливості покарання, робить засудженого більш жорстоким, породжує в його свідомості почуття образи, неповаги до суспільства, держави та її законів. Тому значення покарання в боротьбі зі злочинністю визначається не його жорстокістю, а справедливістю, невідворотністю, своєчасністю і неминучістю за кожний вчинений злочин [3].

На думку авторів, така оцінка однієї з найбільш складних та багатогранних проблем у кримінально-правовій науці потребує деяких уточнень. За останні роки в країні, незважаючи на корінні зміни в політичній та соціально економічній обстановці, на жаль, не проводилось значущих комплексних, фундаментальних досліджень проблеми впливу

покарань на поведінку покараного та на суспільство, результати яких давали б відповідь про ступінь впливу покарань на криміногенну обстановку в країні. Наведені в багатьох правових джерелах твердження щодо характеру покарань та їх впливу на злочинність в Україні, як правило, не підкріплюються даними конкретних досліджень і тому не можуть вважатися переконливими.

Як уже зазначалося, покарання завжди має застосовуватись з додержанням основних напрямів, властивих каральній політиці. Такими напрямками є:

а) застосування суворих заходів покарання для рецидивістів та осіб, що вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, а також до активних учасників організованих злочинних груп;

б) застосування покарань, не пов'язаних з ізоляцією винного від суспільства і навіть звільнення від відбування покарань осіб, що вчинили вперше злочин невеликої і середньої тяжкості [4].

Тобто суд, з одного боку, має застосовувати суворі міри покарання до осіб, які вчинили тяжкі й особливо тяжкі злочини, а з іншого — широко застосовувати міри покарання, не пов'язані з позбавленням волі, до тих осіб, які вчинили злочин невеликої тяжкості.

Одночасно зазначимо, що відповідно до ст. 65 КК України особі, яка вчинила злочин, має бути призначене таке покарання, яке є необхідним й достатнім для її виправлення та попередження нових злочинів. При цьому важливо підкреслити, що воно не може бути справедливим як у результаті надлишкової м'якості, так і надлишкової суворості. Зрозуміло, що без досягнення справедливості не можна досягти ні гуманізму, ні попередити вчинення злочинів, оскільки в такому разі йтиметься не про гуманізацію, а про поблажливість або відсутність карального впливу покарання.

Цілком виправданою з цього приводу є позиція, закріплена в ч. 2 ст. 43 КК Російської Федерації, відповідно до якої покарання застосовується з метою соціальної справедливості. Покарання необхідне як для захисту суспільства, так і для задоволення почуття обурення і справедливості потерпілого і суспільства в цілому.

З цього приводу А. Ф. Зелінський слушно зауважував, що проблеми криміналізації та декриміналізації, посилен-

ня чи пом'якшення санкцій за деякі види злочинів повинні вирішуватись не в руслі політики, що постійно змінюється, а відповідно до визнаних у цивілізованому суспільстві загальнолюдських моральних цінностей, принципів гуманізму, справедливості, законності та милосердя [5]. Вимога додержуватись справедливості при застосуванні кримінального покарання закріплена і в міжнародних документах з прав людини, зокрема у ст. 10 Загальної декларації прав людини 1948 р., ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р., ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Зазначені міжнародні акти згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України.

Науковці застерігають, що порушення такого співвідношення може як потягнути за собою застосування жорстких покарань, так і призвести до невинновданого м'яких покарань, що зневажає саму сутність поняття покарання [6]. У більшості випадків вчені, сформулювавши принцип гуманізму, пов'язують його саме із забезпеченням прав та інтересів винного. Вихід із зазначеної суперечності, на думку О. О. Дудорова, може бути знайдено лише тоді, коли гуманне ставлення до злочинця виявиться, разом із тим, найбільш ефективним засобом протидії злочинності [7].

Порівняльний аналіз кримінального законодавства, що регулює відносини у сфері банкрутства, прийнятого до і після його декриміналізації, дав підстави стверджувати, що заходи кримінально-правового характеру, що застосовувалися до особи, яка вчинила злочин у сфері банкрутства, не могли вважатися «репресивними», оскільки ні одна з цих статей КК не передбачала відповідальності за вчинення такого злочину при обтяжуючих обставинах. Через відсутність у нормах статей 218, 219, 220 та 221 ККУ кваліфікуючої ознаки «у великих» або «в особливо великих розмірах», іноді винні у вчиненні злочинів, у результаті яких державі та кредиторам було завдано великих збитків, несли відповідальність, яка не відповідала тяжкості скоєного злочину.

На особливу увагу заслуговує той факт, що ні одна зі статей Кримінального кодексу, яка передбачала відповідальність за вчинення злочину у сфері банк-

рутства, у своїх санкціях не містила такого виду покарання, як позбавлення волі, і для покарання винних широко застосовувалось обмеження волі, штраф та інші альтернативні види покарань.

Так, наприклад, Деснянський районний суд м. Києва визнав винним громадянина Я. у вчиненні злочину, передбаченого ст. 218 КК України, і призначив йому покарання у вигляді одного року обмеження волі, хоча він завдав шкоду кредиторам та державі на загальну суму 10,7 млн грн. Крім того, у даному випадку злочин було вчинено групою осіб за попередньою змовою.

Водночас вироком Канівського міського суду Черкаської області було засуджено директора дочірнього підприємства «Магніт-Енергія» і призначено йому покарання за ст. 218 КК України — два роки обмеження волі. Своїми умисними діями винний завдав матеріальної шкоди державі та кредиторам на загальну суму 367,8 тис. грн.

Аналогічну міру покарання Печерський районний суд м. Києва призначив підсудному П., якого визнано винним у скоєнні злочину, передбаченого ст. 218 КК України, та засуджено до двох років обмеження волі умовно, при цьому П. завдав збитків на суму 24,1 млн грн.

У зв'язку з цим не можна не відмітити, що за злочини, пов'язані з банкрутством, наприклад у Франції, передбачено відповідальність до трьох років позбавлення волі, а у Німеччині — до десяти [8]. Так, відповідно до ст. 283 КК ФРН, якщо такий злочин вчиняється з кваліфікуючими ознаками, покарання встановлюється у виді позбавлення волі до п'яти років або штрафом; ст. 283а КК ФРН передбачає особливі кваліфікуючі ознаки банкрутства, зокрема в разі вчинення дій, передбачених пп. 1—3 ст. 283 КК ФРН, покарання настає у виді позбавлення волі від шести місяців до десяти років. До особливо кваліфікуючих ознак відповідно до ст. 283 а КК ФРН відносять: наявність корисного мотиву або поставлення великої кількості осіб у небезпеку [9].

З наведених та інших прикладів можна зробити висновок, що, фактично, у сфері юридичної відповідальності України склалася незадовільна правозастосовна практика, оскільки через недосконалість кримінально-правових норм суди визначали міру покарання за злочини у

сфері банкрутства без урахування розміру завданих кредиторам або державі збитків.

Конструкція складів злочинів, передбачених статтями 218, 219, 220 та 221 КК України, а також практика їх застосування були далекі від досконалості. На нашу думку, найбільш складною у складі злочинів, передбачених статтями 218, 219, 220 та 221 КК, була саме об'єктивна сторона. Її складність була обумовлена тією обставиною, що правове регулювання здійснювалось правовими нормами, які мають різну галузеву належність.

Зокрема у ст. 218 КК законодавцем використано бланкетну диспозицію. Вона використовується в багатьох кримінально-правових нормах розділу «Злочини у сфері господарської діяльності», коли необхідно встановити кримінальну відповідальність за порушення правил, що містять у собі різноманітні вимоги або заборони, описані чи детально розкриті в інших нормативних актах. Вимоги чи заборони, що в них сформульовані, сприяють установленню ознак злочину, насамперед суспільно небезпечного і протиправного діяння. Детальний аналіз юридичних ознак цих дій та їхня правильна кваліфікація потребують знання законодавства про банкрутство, що створювало певні труднощі для правоохоронних органів.

У статтях 218, 219, 220, 221 КК законодавцем були введені у правовий обіг такі терміни, як: «фінансова неспроможність», «стійка фінансова неспроможність», «кредитор», «боржник», «банкрутство» та інші, зміст яких у законі не розкривається. Для точного пояснення їх значення необхідно було звертатися до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30.06.1999 р. або до Господарського кодексу України, який набрав чинності 01.01.2004 р. На жаль, ні КК України, ні названий Закон України, ні Цивільний чи Господарський кодекси не дають визначення понять «фінансова неспроможність», «стійка фінансова неспроможність», незважаючи на те, що вони належать до обов'язкового елемента складу цього злочину.

Як показує практика, в Україні кримінальні справи про злочини, пов'язані з банкрутством, до суду майже не доходили, «розвалюючись» уже на стадії досудового слідства. За роки чинності у КК

цих статей зафіксовано лише поодинокі прецеденти притягнення осіб до кримінальної відповідальності за фіктивне банкрутство, доведення до банкрутства, незаконні дії у разі банкрутства. Розрив між кількістю виявлених злочинів та кількістю вироків настільки великий, що може означати зміщення юрисдикційної влади від суду до органів досудового слідства, які замінюють вирокі іншими мірама.

Про це свідчать такі дані: кількість засуджених осіб за вчинення злочинів, передбачених ст. 218 КК, з 2001 по 2006 рр. за вирокми, що набрали законної сили, становила лише 6 осіб, за ст. 219 КК — 2 особи, за ст. 221 КК — 2 особи, а за ст. 220 КК — жодної. У 2010 р. за статтями 218, 220 і 221 КК ніхто не підданий судовому переслідуванню. В той самий час, у порядку реагування на порушення законності у сфері банкрутства, господарськими судами, наприклад у 2006 р., було винесено 179 окремих ухвал і направлено органам прокуратури 248 повідомлень. Тому відсутність у статистиці даних про такі злочини не може бути аргументом на захист їх декриміналізації або думки про необґрунтованість криміналізації [10].

На жаль, в Україні склалися умови, які перешкоджають розкриттю таких злочинів, оскільки існує декілька об'єктивних причин, наприклад, недостатнє розуміння співвідношення цивільного та кримінального права при розслідуванні цих злочинів, відсутність практичного досвіду тощо. Однією з причин такого стану є те, що ні серед вчених, ні серед практичних працівників правоохоронних органів у процесі правозастосовної діяльності не відпрацьовано єдиного підходу стосовно початку досудового слідства з цієї категорії справ. В юридичній літературі з цієї проблеми можна визначити три основні позиції.

Перша полягає у тому, що у кримінальній справі правоохоронними органами може бути розпочате слідство тільки після визнання господарським судом боржника банкрутом. На обґрунтування такої позиції Б. Колб пише, що у господарського і кримінального процесів різні функції стосовно боротьби з кримінальними банкрутствами. Він вважає, що банкрутство — це суспільні правовідносини між сторонами, і спори, що виникають з них, вирішуються в порядку арбітражного процесу та можуть завер-

шуватись мировою угодою на будь-якій стадії. Тому до завершення арбітражної процедури втручання кримінального закону передчасне.

Друга позиція полягає у тому, що вчинення незаконних дій при банкрутстві можливе лише за наявності поточної процедури банкрутства, а злочини, передбачені статтями 218 і 219 КК України, передбачені статтями 218 і 219 КК України, на думку С. П. Щерби та П. Є. Власова, вчинялися поза рамками процедури банкрутства.

Інша позиція вчених, яка, на нашу думку, найбільше заслуговує на підтримку, зводиться до того, що для порушення кримінальної справи за статтями 219 та 220 КК України не мало значення, чи була порушена справа господарським судом та чи визнали суб'єкта господарської діяльності банкрутом. Однак у злочинах, передбачених статтями 218 і 221 КК України, порушення справи господарським судом було обов'язковим.

Таке різноманіття поглядів вчених при тлумаченні зазначених кримінально-правових норм вкрай негативно позначалось на відшкодуванні завданої шкоди та ефективності правосуддя в цій сфері. За планової соціалістичної економіки потреби у кримінальному переслідуванні зловживань, пов'язаних із банкрутством, не було, і відповідальності кримінальним законодавством не передбачалося.

На відміну від законодавства держав, що мають досвід боротьби з такими видами злочинів, в Україні склади цих злочинів було сконструйовано таким чином, що на перше місце виносилась матеріальна форма: злочин вчинено, якщо завдано «великої матеріальної шкоди державі чи кредитору». Але матеріальну форму доцільно застосовувати для злочинів, де наслідки видно відразу. У випадках кримінальних банкрутств наслідки виявляються через декілька років після банкрутства, лише після завершення ліквідаційної процедури. До цього часу документи вже зникають, докази втрачено, «фірми-одноденки», через які виведені активи, давно ліквідовано. Природно, що такі норми КК не спрацьовують, справи не мають судової перспективи.

Незначну кількість кримінальних справ, пов'язаних із фіктивним банкрутством, доведенням до банкрутства, прихованням стійкої фінансової неспроможності та незаконними діями у разі банкрутства можна пояснити рядом причин:

а саме недосконалістю конструкції відповідних складів злочину а також практики їх застосування, нечіткістю критеріїв розмежування банкрутства злісного та необережного.

Український законодавець замість того, щоб вдосконалити правові механізми, використавши у цьому плані досвід західноєвропейських країн та прислухавшись до українських правознавців, пішов найкоротшим шляхом — виключив кримінальну відповідальність за фіктивне банкрутство, приховування стійкої фінансової неспроможності та незаконні дії в разі банкрутства. Але цей шлях не викоринить фіктивного банкрутства чи інших аналогічних дій, що завдають шкоду суспільству, бо виключення, наприклад, відповідальності за крадіжки, не означатиме, що крадіжки перестануть вчинятися і шкода людям не буде спричинятися. Вважати, що фіктивне банкрутство або приховування стійкої фінансової неспроможності чи інші незаконні дії в разі банкрутства перестали бути шкідливими — наївно. Через деякий час держава вимушена буде знову ввести таку відповідальність, але проблеми будуть уже зовсім інші.

Викладене дає підстави зробити такі висновки.

1. Декриміналізація кримінального законодавства у сфері банкрутства, яка проводиться державою, не повинна призводити до порушення балансу інтересів, насамперед потерпілого, від вчиненого злочину, а також винного у його вчиненні, суспільства та держави, викликати протестні настрої населення, зумовлені порушенням принципу справедливості як при призначенні судом надмірно суворих, так і необґрунтовано м'яких мір покарання, підривати імідж судових органів та органів влади.

2. Роль кримінального законодавства, яке передбачає відповідальність за вчинення злочину у сфері банкрутства, на сьогодні є незначною і не повною мірою відповідає основним засадам кримінально-правової політики держави. Декриміналізація кримінального законодавства в цій сфері носила формальний характер та зводилася в основному до виключення з Особливої частини КК України трьох із чотирьох чинних статей та переводу злочинів до розряду правопорушень.

3. Законодавець замість внесення відповідних змін і доповнень у диспозицію ст. 219 КК України, яка передбачала відповідальність за доведення до банкрутства, залишив її майже без змін — за виключенням порядку порушення справи, з усіма притаманними їй недоліками, характерними для чинного кримінального законодавства у сфері банкрутства, що, як і раніше, унеможливить її подальше застосування.

ПРИМІТКИ

1. Кримінологія : підручник / за заг. ред. Л. С. Сміяна, Ю. В. Нікітіна. — К. : Національна академія управління, 2010. — С. 68.
2. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / П. С. Матишевський. — К. : А.С.К., 2001. — С. 237.
3. Кримінальне право України : підручник / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.—Х. : Юрінком Інтер—Право, 2002.
4. Там само. — С. 298.
5. Зелінський А. Ф. Кримінологія : навч. посіб. / А. Ф. Зелінський. — Х. : Рубікон, 2000. — С. 15—16.
6. Мальцев В. В. Принципи уголовного права и их реализация в правоприменительной деятельности / В. В. Мальцев. — СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. — С. 63.
7. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика / О. О. Дудоров. — К. : Юридична практика, 2003. — С. 51.
8. Відповідальність за економічні злочини та корупцію потрібно посилювати, а не декриміналізувати. Офіційна сторінка ВО «Свобода».
9. Улибіна В. О. Декриміналізація злочинів, пов'язаних із банкрутством / В. О. Улибіна // Митна справа. — 2012. — № 2. — Ч. 2. Книга 2. — С. 173—179.
10. Прозументов Л. М. Кримінологические условия криминализации и декриминализации деяний // Вестник Томского государственного университета, 2012. — № 4. — С. 56—62.

Грек Борис, Грек Глеб. Декриміналізація законодавства в сфері банкрутства і її наслідки.

В статті аналізуються причини і обставини декриміналізації злочинів, передбачених статтями 218, 220, 221 УК України, і можливі її наслідки.

Ключевые слова: гуманізація, декриміналізація, справедливість покарання.

Grek Boris, Grek Glib. Decriminalization of legislation in the sphere of bankruptcy and its consequences.

The reasons the bases and possible consequences of decriminalization the crimes, specified in the articles 218, 220, 221 of Criminal Code of Ukraine, are analyzed in the article.

Key words: humanization, decriminalization, justice of punishment.